

DE KALONGS OF VLIEGENDE HONDEN.

Weinig dieren van onzen Indischen Archipel hebben misschien zoo zeer de verbeeldingskracht gaande gemaakt als de Kalongs of Vliegende Honden, de reusachtige vledermuizen, voorgesteld als de afschuwelijkste monsters en harpijen, die den slapenden reiziger het bloed uitzogen terwijl zij, met verfijnde wreedheid of listige berekening, hem in den warmen nacht met hunne groote vlerken koelte toewuifden, ten einde hem te vaster te doen slapen.

In werkelijkheid zijn de Kalongs, zooals wij zullen zien, de vreedzaamste dieren, maar onze oude zeevaarders waren van afschuw vervuld over dit dier.

De orde der Vleermuizen wordt in drie groepen verdeeld, waarvan de eerste, die der vruchten-etende Vleermuizen, slechts één familie bevat, n.l. die der Vliegende Honden (*Pteropina*), waarvan tot heden tien soorten bekend zijn, welke in onzen Indischen Archipel voorkomen.

Deze Vliegende Honden wisselen in grootte af van die van een volwassen kat, tot die van een half volwassene; daarbij hebben zij een ontzaglijke vlucht, zelfs tot 1.5 M. Men stelle zich een vleermuis voor ter grootte van onze kat, zonder staart, met een kop als een vos of herdershond en vleugels, die eene lengte van 1.5 M. beslaan en men kan zich eenig begrip vormen van een Kalong. Het gedeelte der vlieghuid, dat tusschen de dijën is uitgespannen, is diep uitgesneden. De staart is kort of ontbreekt. Door de vlieghuid en den bouw van de voorste en achterste ledenmaten gelijken zij op onze vleermuizen. Behalve den duim heeft echter ook de wijsvinger een klauw. De neus heeft geen bladvormige aanhangsels, zooals sommige vledermuizen en het oor geen oordeksel.

Zij bewonen bij voorkeur donkere bosschen en leiden eene nachtelijke levenswijs. Overdag hangen zij aan de achterpooten slapend aan de takken der boomen, het lichaam in de vlieghuid gehuld. Met de schemering ontwaken zij en zoeken de vruchtboomen op. Soms ondernemen zij verre tochten, zelfs over zee naar eilanden, om de vruchten te zoeken welke zij wenschen. Zij zijn zeer zachtzinnig, vallen nooit iemand aan, zelfs geen vogels of kleine zoogdieren, maar zij doen veel schade aan de vruchtboomen. De wijfjes brengen 1 à 2 jongen voort, welke, aan de tepels hangend, bij de moeder blijven. Zij zijn over den geheelen archipel verspreid.

Wij vermelden van de Kalongs de volgende soorten:

DE KALONG OF VLIEGENDE HOND. (*Pteropus edulis* GEOFF.).

Deze is de grootste en meest bekende, de Vliegende Hond, die als type van de geheele familie kan gelden. De Maleische naam *Kalong* beteekent in het algemeen vleermuis en onder dezen naam is hij het meest bekend. De Timoreezen noemen hem *Boerong mâlam* (nachtvogel); de Delische Maleiers *Kloeang*.

De Kalong bereikt volgens BREHM eene lengte van 40 c.M. bij een vlucht van anderhalve Meter. Dr. HAGEN geeft de volgende maten op: Geheele lengte (van den kop tot de punten der teenen) van een mannetje: 510 m.M., van een wijfje 540.

Lengte der kop: mannetje 110, wijfje 100.

Lengte der vlucht (van vlegelpunt tot punt) van een mannetje 1390, van een wijfje 1460.

Hieruit valt de conclusie te trekken, dat de bekende maximum-

grootte van den Kalong niet 40 maar 54 cM. is, wat het aanmerkelijke verschil geeft van ruim $\frac{1}{4}$.

De Kalong is slank gevormd, het lichaam langwerpig, de kop eveneens. De vlieghuid is zeer breed en groot. De beharing van de bovendeelen is kort en over het geheele lichaam bruinachtig zwart van kleur, donkerder op de borst en lichter op den rug. In het algemeen is de beharing niet dicht; het dichtst is zij om den hals minder op den buik en nog minder dicht op den rug.

De Kalong bewoont de eilanden Java, Sumatra, Ceram, Ternate, Amboina, Banda en Timor, waar hij overal in groot aantal voorkomt, in de uitgestrekte wouden evenzeer als ook in de kampongs. Zij komen tot eene hoogte van 3000 à 4000 voet boven de oppervlakte der zee voor in de valleien van het binnenland langs de oevers der rivieren, doch in de bergachtige streken ziet men ze op diezelfde hoogten niet, ten minste niet op den dag. Hij is een gezellig levend dier, dat in troepen van honderden ja soms duizend stuks bijeen leeft.

MULLER verhaalt hieromtrent:

»De massa, welke zich om te slapen aan de takken der boomen ophangt, is dikwijls zóó groot, dat wij ze meer dan eenmaal aanzagen voor cocosnooten. Schiet men er dan onder, dan wordt binnen enkele oogenblikken de lucht letterlijk verduisterd door de menigte Vliegende Honden. Aan één boom telden wij er eens meer dan 500. Des avonds zag men ze in de lucht als een bijenzwerm.

Ook dr. HAGEN zegt dat-hij te Deli »in unendlichen Schaaren die Lüfte durchzieht», terwijl WALLACE ze op Batjan bij duizenden overdag aan de groote boomen zag hangen.

Hetzelfde verhaalt LEENDERTZ:¹

»Terwijl wij des avonds, op den gewonen tijd, half zes, onze middagwandeling deden, trok het onze aandacht, toen wij in de nabijheid eener Kampong kwamen, eenen kapokboom te zien, welks vruchten ons buitengewoon groot toeschenen. Naderbij gekomen, werden we door een sterke ammoniakale lucht getroffen en zagen wij met verbazing de vruchten bewegen en zich krommen, terwijl zij een zacht gepiep deden hooren. Het waren Kalongs of vliegende honden, die in ontelbare menigte met den kop naar beneden aan de boomen hangen, slapende in den heeten zonnegloed, en behalve dat zij soms even rondfladderden, wanneer zij door eenen buurman verdrongen of

¹ C. J. LEENDERTZ, »Van Atjeh's stranden tot de Koraalrotsen van Nieuw-Guinea».

gebeten worden, in ongestoorde stilte den avond afwachten, die hun verkondigt, dat *hun* dag is aangevangen. Dan vliegen zij hoog in de lucht, niet in zwermen, maar ieder afzonderlijk op kleinen afstand achter elkander en in zoo lijnrechte richting, alsof zij een vooraf aangewezen doel langs den kortsten weg trachten te bereiken. Dikwijls ziet men verschillende troepen in tegenovergestelde richting en op verschillende hoogte de lucht doorklieven, zonder dat er ooit een van zijn makkers afwijkt. Zoo zoeken zij gezamenlijk de vaak vele mijlen verwijderde oorspronkelijke wouden, die zij nog voor den nacht trachten te bereiken; want zij kennen de plaats waar een vruchtdragende manga, ficus of genitriboom hun gedurende den nacht de gelegenheid zal bieden tot een overvloedigen maaltijd, van waar zij den volgenden morgen naar hunne slaappleatsen in den koesterenden zonneschijn terugkeeren."

Het voedsel van den Kalong bestaat uit allerlei vruchten, vooral uit olieachtige aromatische vruchten, vijgen en mangas, waardoor zij groote schade aanrichten in de boomgaarden.

»De *Kloeang*," zegt dr. HAGEN, is verzot op den bloesem van den Doerian (*Durio zibethinus*); als die bloeit kan men er zeker van zijn dat deze dieren zich des avonds in groote troepen er heen begeven. Zij smullen dan zóó, dat een aanhoudende regen afgebeten bloembladeren naar beneden valt. Daarbij hoort men onophoudelijk een onaangenaam gekrijsch en gekras; want de *Kloeang* is een ongezellige gast, die steeds om zich heen bijt, al leeft hij in groote troepen en er heerscht een aanhoudende ruzie en strijd in zoo'n boom. Schiet men hem, dan valt hij onder gillend, woedend geschreeuw naar beneden en als men er dan niet vlug bij is, schuift en scharrelt hij nog snel voort om weg te komen. Wee de hand welke hem grijpt, zoolang hij nog een vonkje van zijn buitengewoon taai leven in zich heeft! En hoe zwaar hij ook gewond is, zoolang zijn vleugelbeenderen niet verbrijzeld zijn, vliegt hij weg en is voor den jager verloren.

Hij is echter niet schuw, veeleer brutaal, in het bijzonder bij een bloeiende doerianboom. Ik kon er daar verscheidene neerschieten vóór zij hun lievelingsmaal in den steek lieten.

Hunne slaappleats heb ik niet kunnen opsporen. Te oordeelen naar de richting van waar de troepen des avonds kwamen, moet deze boom in de nabijheid der kust bij Serdang hebben gelegen."

De inboorlingen trachten zich op sommige plaatsen van den archipel voor de door den Kalong veroorzaakte schade te vrijwaren, door de

boomen te omhullen met een netwerk van gevlochten bamboe; want door gewerschoten zijn zij bijna niet te verdrijven.

En uit hoofde van de schade welke zij aanrichten, en omdat zij een goed vleesch opleveren, worden de Kalongs gejaagd. Men tracht ze te wonden in de vlieghuid als de meest kwetsbare plek. WALLACE verhaalt hoe op Batjan de inboorlingen de aan de boomen slapend hangende Kalongs, wier getal tot duizenden beliep, met stokken doodsloegen en met manden vol in de kampong brachten om ze te eten.

LEENDERTZ zegt: »Er wordt echter vooral jacht op gemaakt, om de schade, die zij aan de jonge klappers en de djagong toebrengen of aan de inlandsche suikerfabrikanten, door het afgetapte sap uit de arènboomen op te zuigen. Men vangt se soms door in de nabijheid der arènboomen eene menigte vischhoeken te bevestigen, waaraan zij onder het heen en weer fladderen met de vleugels blijven haken, of men doodt ze met kleine pijltjes, die door uitgeholde stokken geblazen worden.

Hun vleesch is eetbaar, en als het met de vereischte kruiden goed bereid is, heeft het veel overeenkomst met hazepeper en is dan een zeer smakelijk gerecht.”

Bij HESSE¹ vinden wij hiervan reeds melding gemaakt.

»Den 14 Augustus, zegt hij, quaemen twee Javanen te Batavia, draegende aen een Stock twaelf Fleermuyzen, yeder soo groot als een Gans, door de Hoofdwacht, tot in 't Huys van de Heer Generaal. Men seyde mij, datse op deszelven Tafel quaemen, en gehouden wierden voor eene der voornaemste delicatessen, waer mee men aensienlijke Gasten kon tracteeren.”

»Zij moeten met zorg bereid worden,” zegt WALLACE, »daar de huid en de vacht een sterken ransigen reuk hebben, evenals van een vos; maar als zij, gelijk het gebruik is, met overvloed van specerijen en kruiden zijn klaar gemaakt, is het werkelijk een goed eten, eenigszins zweemend naar haas.

Zoo'n gerecht, ragout van vliegende honden, heet in de Minahassa in het Alfoersch, *paniki ritja*.

Dr. HAGEN zegt dat het vleesch, als men den eigenaardigen reuk en smaak ervan niet telt, werkelijk uitstekend is en door vele planters in Deli gaarne wordt gegeten.

¹ D' Aenmercklyke Reysen van ELIAS HESSE nae en in Oost-Indiën, van 't jaar 1680 tot 1684.

VON ROSENBERG verhaalt hoe een troep Kalongs, tijdens zijn verblijf te Loemoet, elken avond over de vesting trok, om voor zonsopgang even geregeld terug te keeren naar het eiland Massallar. Eens, toen hij op een wijfje schoot, viel een aan de borst van dat dier hangend jong naar beneden; doch voor dat het kleintje beneden was, had de moeder, het bliksemsnel navliegend, het met de tanden gegrepen en voerde het in triumf mede.

In gevangenschap moeten Kalongs vrij spoedig tam worden en zijn dan niet moeielijk wat hun voedsel aangaat. Zij eten dan allerlei vruchten, rijst, vleesch, visch, enz. Ongelukkig sterven zij in gevangenschap spoedig.

In bovengenoemde »Memoire" van HESSE wordt melding gemaakt van eene mededeeling van PERON, volgens welke de commandant van den post Wabaai op Ceram steeds Kalongs in gevangenschap hield, welke hij voedde met rijst en vruchten, ten einde steeds vleesch bij de hand te hebben. Hij noemt het vleesch blank, malsch en goed van smaak.

DE SOMBERE (zwarte) KALONG. (*Pteropus funereus*, TEMM.).

Deze vliegende hond verschilt van den gewonen Kalong door de volgende kenteekenen:

Behalve den nek en de zijde van den hals, die donker kastanje-bruin zijn, is hij geheel zwart; hij is kleiner, heeft ook een kleineren kop maar grootere ooren. De vlieghuid is tusschen de dijnen diep ingesneden en heeft aan den hals dezelfde breedte als aan de beenen; hij is bovenop dun behaard en van onderen alleen aan de basis. De kleur wisselt eenigszins af naar den leeftijd van het dier en, volgens de meening van TEMMINCK, ook naar het jaargetijde.

In levenswijze verschilt de sombere Kalong niet van den Kalong. Hij komt voor op de eilanden Sumatra, Banka, Borneo, Amboina, Banda en Timor, waar hij in groot aantal aan de begroeide oevers te vinden is. Echter is hij op Banda en Timor minder talrijk; waar men hem niet anders ziet dan des nachts.

DE ZWARTSNUIT-KALONG. (*Pteropus phaiops*, TEMM.).

De Zwartsnuit-Kalong is van de andere te onderkennen door dat snuit, wangen en keel geheel zwart zijn; de overige deelen van den kop en den hals, de nek en de schouders zijn stroogeel, de borst is zeer levendig goudrood. Alle andere onderdeelen zijn met haren bedekt, welke bruin zijn, aan den wortel met een stroogele punt; de rug en

de bovenarmen zijn donker zwart, gemengd met enkele gele haren; de vlieghuid is zwart. De beharing is over het geheel lang, dik en gekruld.

Hij is iets kleiner dan de Kalong, ongeveer $\frac{1}{11}$ deel.

De Zwartsnuit-Kalong bewoont uitsluitend de eilanden Celebes, Amboina en Banda.

DE GELE KALONG. (*Pteropus pallidus*, TEMM.).

De Gele Kalong is gemakkelijk te kennen aan zijn kleur, een donkergeel, dat aan de kleur van verdorde bladeren doet denken. waarom de Franschen hem *rousette feuille morte* noemen, aan de kleine afgeronde ooren en aan het gemis van de drie kleine valsche kiezen in de bovenkaak.

Hij bewoont de eilanden Sumatra en Banda.

Zijne haren vertoonen in kleur een mengsel van bruin, grijs en wit. De hals, de schouders en de band, welke de borst omgeeft, zijn rood; dit rood is bij oude voorwerpen levendig; bij jongeren minder helder; de kop, de keel, de buik en de zijden zijn geelbruin. De beide seksen zijn niet te onderscheiden, maar de jonge dieren zijn over het algemeen lichter en minder helder van kleur naarmate zij jonger zijn.

DE GRIJZE KALONG. (*Pteropus griseus*, TEMM.).

De Grijze Kalong onderscheidt zich door zeer korte en puntige ooren; de bovenste snijtanden zijn regelmatig, terwijl in het midden eene kleine tusschenruimte hen van de onderste scheidt. De vlieghuid begint niet precies op de flanken, maar ontstaat veel hooger en bijna midden op den rug.

De haren van den hals zijn lang en gekruld en die van den rug van af de schouders kort en glad, doch niet zoo dicht als bij de Kalong. Alle onderdeelen zijn roodachtig grijs, dikwijls flauw witachtig geel of zwak roodachtig getint. De kop en de hals zijn levendig rood gekleurd, terwijl alle overige deelen van het lichaam, zooals reeds is gezegd, roodachtig grijs zijn, veel gelijkend op de kleur van wijnmeer, in het bijzonder op den rug.

DE GEMASKERDE KALONG. (*Pteropus personatus*, TEMM.).

Deze Kalong onderscheidt zich door eene bijzondere teekening van den kop. Het geheele voorhoofd is schitterend wit, hetwelk zich tot achter de oogen uitbreidt; de wangen, de randen der lippen en de

kin zijn eveneens geheel wit; een breede bruine hand loopt van de keel aan weerszijden rondom de wangen en vormt breede wenkbrauwstrepren boven de oogen; vervolgens breidt hij zich in twee evenredige loopende strepen uit, die bij de neusgaten eindigen. De kruin van den kop, het achterhoofd, de nek en een gedeelte van de borst zijn stroogeel; de schouders en de haren, welke het opperarmbeen bedekken, zijn witachtig, die van den rug hebben een grijze tint, gemengd met licht bruin; de borst, de buik en de zijden zijn bedekt met wollige haren, welke aan het onderende bruin zijn en aan de punt Isabellakleurig.

DE GESTAARTE KALONG. (*Pteropus amplexicaudatus*, TEMM.).

De Gestaaarte Kalong onderscheidt zich door een staart van ongeveer $2\frac{1}{4}$ m.M. lengte en door dat de vlieghuid bijna tot aan het midden van den rug komt.

De kop en de bovendeelen van het mannetje zijn roodachtig bruin, terwijl de kleur der onderdeelen grijsrood is; het wijfje is meer bruin. De vlieghuid is geheel roodachtig bruin en de klauwen, evenals de staart, geelachtig bruin.

De gestaaarte Kalong heeft eene totale lengte van ruim 12 c.M.

Men vindt deze soort op Java, Sumatra, Timor en de Molukken. Daar men hem ook op Nieuw-Holland heeft gevonden, zou het niet te verwonderen zijn indien hij ook op Nieuw-Guinea voorkwam.

DE GOUDROODE KALONG. (*Pteropus chrysoproctus*, TEMM.).

Deze soort is veel kleiner en heeft veel minder vlucht dan de zwarte Kalong; de totale lengte bedraagt 27 c.M.

De ooren zijn smal en puntig. Het haar is lang, ruw en gekruld, op den rug zijdeachtig, kort en glanzend. De snuit is bedekt met korte, ver uiteenstaande haren. Het oude mannetje heeft een kring rondom de oogen en de kin is kastanjebruin; de rest van den kop, de geheele hals, de borst en de schouders zijn zeer levendig goudrood van kleur. Bij het oude wijfje zijn de kop, de hals, de schouders en de borst eveneens goudachtig rood, maar de rug is glanzend zwart.

Deze soort komt voor op Amboina, waar zij zich voedt met zachte olieachtige vruchten, welke men er in menigte vindt.

DE KALONG VAN MACKLOT. (*Pteropus Macklottii*, TEMM.).

Bij deze soort is de beharing lang en zijdeachtig; op de onderdeelen hier en daar met franjeachtige haren, op den rug zeer zijdeachtig, op de ledematen kort en glanzend. Het mannetje heeft aan

de zijden van den hals een grooten bundel ruwe haren, die vetachtig zijn.

De kleur van het volwassen mannetje is als volgt: de geheele kruin en de nek stroogeel; wangen en keel bruin met gele punten aan de haren; de borst bedekt met zachte haren, die geel-goudachtig bruin zijn; de buik kastanjebruin; de zijden van den hals en de schouders fraai goudachtig rood. Een bos ruwe haren, levendig kastanjebruin van kleur, vormt aan weerszijden van den hals een kwast, welke een groote klier verbergt, die met een sterk riekende olieachtige stof gevuld is. De geheele rug, van de schouders tot den staart, en de voorste en achterste ledenmaten zijn bedekt met glanzend steenrood haar. De vlieghuid heeft een geelachtig bruine kleur (feuille morte), op de zijde eenigszins zwartachtig. Het volwassen wijfje verschilt zeer van het volwassen mannetje. Het bezit niet de kwasten aan den hals met de klier; de kruin en de nek zijn dof stroogeel en deze kleur, hier en daar bruinachtig getint, breidt zich verder uit over den hals, de wangen en de keel. Alle onderdeelen, van de borst af, zijn dof geelbruin, hier en daar vermengd met enkele zijdeachtig gele haren. De geheele rug, tot aan den stuit, is fraai glanzend stroogeel en alleen de omtrek van den stuit is roodachtig geel.

Men weet tot heden nog niet zeker of de wijfjes steeds grooter zijn dan de mannetjes. Hij is iets kleiner dan de Goudroode Kalong.

MACKLOT en MÜLLER vonden deze soort op Timor en TEMMINCK noemde hem naar zijnen vriend MACKLOT.

DE TAAIE KALONG. (*Pteropus alecto*, TEMM.)¹.

Van deze nog niet lang ontdekte soort is onze kennis nog slechts gering. Hij komt voor op Celebes.

Hij onderscheidt zich door zijn ineengedrongen vorm, door de naakte ooren, die kort en puntig zijn, door de groote vlucht en door het bijna geheel ontbreken van de vlieghuid aan den stuit, waar niets anders dan een huidplooï te zien is.

Het haar is kort, dik en zijdeachtig. De kop, de voorzijde van den hals, alle onderdeelen, de schouders en de rug zijn zwart; de oogen en het gezicht zijn donker bruin; de nek en de zijden van den hals zijn levendig bruin.

Deze soort is $\frac{1}{5}$ kleiner dan de Goudroode Kalong.

¹ Alecto is de naam van een der drie Furiën (Alectes = onophoudelijk).